

การจัดการบริบทชุมชนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิตผ่านเครื่องมือการศึกษาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม The Community Context Management Under the Changed Socio-Economic Lifestyle with the Community Based Participatory Tools

นุชจรี ศรีอุโย^{1*}

¹ภาควิชาการผู้ประกอบการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยฟาอีสเทอร์น
เลขที่ 120 ถนนมหิดล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50100

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิตผ่านเครื่องมือการศึกษาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม พื้นที่วิจัยได้แก่ บ้านป่าเกิดถ้ำ หมู่ที่ 7 ต.หนองผึ้ง อ.สารภี จ. เชียงใหม่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมี 2 กลุ่มๆ ที่ 1 คือ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโส ผู้นำกลุ่ม จำนวน 40 คน กลุ่มที่ 2 ประชาชนกลุ่มเกษตรกรและชุมชน จำนวน 17 คน ผู้วิจัยจัดเก็บข้อมูลแบบผสมผสานโดย การสัมภาษณ์เชิงลึกและจัดทำเวทีชุมชนเพื่อสอบถามบริบทของชุมชน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. เส้นทางประวัติศาสตร์ชุมชน เป็นการแสดงประวัติความเป็นมาของชุมชนมีความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจเนื่องจากระบบสาธารณูปโภคที่เข้าถึง สิ่งที่สำคัญคือตลาดของหมู่บ้านและห้างร้านค้าใหญ่
2. ปฏิทินการผลิตสินค้าเกษตร แสดงแผนการผลิตด้านการเกษตรของชุมชนพบว่า มีการประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจากการที่นายทุนเข้ามาในชุมชนเกิดหมู่บ้านจัดสรรและการขายที่ดินทำกิน
3. แผนที่เดินดิน แสดงทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 2 ด้านที่ค้นพบ คือ ประชาชนชุมชน จำนวน 17 คน และสถานที่สำคัญ 7 แห่งมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในวิถีชีวิตของชุมชนด้วย
4. ไร่ชีวิต เป็นการศึกษาวิจัยรับและระบายของชุมชนพบว่า มีระบายมากกว่ารายรับ ใช้จ่ายและใช้จ่ายทำงานออกนอกบ้าน ขาดการมีส่วนร่วมในชุมชน ขาดผู้สืบทอดด้านวัฒนธรรมเป็นต้น

*ผู้เขียนหลัก
อีเมล: nutchari@feu.edu

คำสำคัญ

บริบทชุมชน บ้านป่าเกี๊ย จังหวัดเชียงใหม่

Abstract

This research is to study a community context management under the changed socio-economic lifestyle with the community based participatory tools, location at Baan Pahghetti community Hnong - Pueng sub district Sarapee district Chiang Mai province. There are 2 key informants which came from 40 people of a headman or chief of village, senior people, leader of community for the 1st group. And the 2nd group are 17 people of diplomatic community and farmers. The researcher applied mixed research method with analyzing by the in-depth interviewing and local community-based forum organizing.

The result from study has found that:

1. The history route of community has been changed for an economic dimension because of the accessibility of basic infrastructure and also lack of local market and shopping mall.
2. The Crop product calendar which shows the process of productivity in local agriculture goods has been changed because of the outer investors doing buy lands to build their own property project.
3. The Soil map which shows the local resource is divided into 2 dimension from discovery which is 17 diplomatic community and 7 important places of landmarks in the area using the Sufficiency Economy Initiative in local lifestyle.
4. Life Jar is the local account for an income-expenses activity inside community has found that expenses activity becoming more than an income activity because local teenagers and adult go to other area to gain living. So they missed their participation in the community.

Keywords

Community Context, Baan Pahghetti, Chiang Mai Province

บทนำ

ปัญหาที่ทั่วโลกพบคือการขยายตัวของเมืองเข้าไปสู่ชนบท สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ทำการคาดประมาณจำนวนประชากรภายในประเทศ พบว่า ในปี พ.ศ. 2556 มีประชากรอาศัยอยู่ในเขตเมืองร้อยละ 45.90 ซึ่งแตกต่างจากประชากรเขตเมืองปี พ.ศ. 2554 ที่มีอัตราส่วนเพียงร้อยละ 36.12 ของประชากรทั้งประเทศ อย่างไรก็ตามการพัฒนาความเป็นเมืองมากขึ้นอาจทำให้เกิดการ

ย้ายถิ่นฐานของประชากรอันส่งผลทำให้ปัญหาต่างๆ ในสังคมเมืองที่มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นด้วย เช่น ปัญหา การขาดแคลนที่อยู่อาศัย ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและ รายได้ ปัญหาการบริการจากภาครัฐที่ไม่ทั่วถึง หรืออาจจะเป็นปัญหาจากการอพยพเข้าเมืองของแรงงาน ต่างต่าง เป็นต้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2557) บ้านป่าเกดถี้ เป็นพื้นที่เกษตรในเมืองเนื่องจากชุมชน มีแห่งเดียวที่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรเป็นหลักตั้งอยู่ที่ ต.หนองผึ่งที่ล้อมรอบไปด้วยความเจริญของ อ. สรรภี จ. เชียงใหม่ พื้นที่ไม่ติดถนนหลักใดๆ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอสรรภี จังหวัดเชียงใหม่ ประมาณ 2 กิโลเมตร จากเทศบาลตำบลหนองผึ่งประมาณ 1.5 กิโลเมตร พื้นที่ทั้งหมดของหมู่บ้านประมาณ 300 ไร่ มี ประชากร ทั้งหมด 726 คน แยกเป็นประชากรชาย จำนวน 399 คน ประชากรหญิง จำนวน 387 คน และมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 304 ครัวเรือน อีกทั้งมีการน้อมนำพระราชดำริการพัฒนาด้านแนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปฏิบัติ ปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงทาง ด้านวิถีชีวิต สังคมและเศรษฐกิจอย่างเห็นได้ชัด ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาเกิดปัญหาต่างๆ ตามมาไม่ว่า จะเป็นปัญหาครอบครัว ทายาทในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมการใช้ชีวิตที่ต่างคนต่างอยู่ ขาดการปฏิสัมพันธ์และเกื้อกูลกัน จากประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำองค์ความรู้ด้านการจัดการที่ตน มีมาวิเคราะห์กับเครื่องมือการศึกษาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการศึกษาต้นทุนของชุมชน โดยศึกษาสิ่งที่มีและสิ่งที่ขาดไปของชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน เกิดเป็น รูปแบบการบริหารจัดการเกษตรในเมืองที่เหมาะสมสำหรับโจทย์วิจัยในระยะที่ 2 ต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิตผ่านเครื่องมือ การศึกษาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยมี ขั้นตอนและวิธีการดำเนินวิจัยดังนี้

1. พื้นที่ทำการวิจัย

บ้านป่าเกดถี้ หมู่ที่ 7 ต.หนองผึ่ง อ. สรรภี จ. เชียงใหม่ จำนวน 304 หลังคาเรือนจำนวนประชากร 726 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ที่กำหนดไว้ดังนี้ 1) เป็นพื้นที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้ตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง และ 2) เป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มคนสนใจและเป็นแนวร่วมในการขับเคลื่อนงาน

2. ขอบเขตเนื้อหาที่ศึกษา

ศึกษาบริบทของชุมชนบ้านป่าเกดถี้ หมู่ที่ 7 ต. หนองผึ่ง อ. สรรภี จ. เชียงใหม่ ในประเด็นดังนี้

- 2.1 เส้นทางประวัติศาสตร์ชุมชน เป็นการแสดงประวัติความเป็นมาของชุมชน
- 2.2 ปฏิทินการผลิตสินค้าเกษตร แสดงแผนการผลิตด้านการเกษตรของชุมชน

2.3 แผนที่เดินดิน แสดงทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชน

2.4 ไร่ชีวิต เป็นการศึกษารายรับและรายจ่ายของชุมชน

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งเป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 คือ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโส ผู้นำกลุ่ม จำนวน 40 คน

กลุ่มที่ 2 ปราชญ์ชุมชน กลุ่มเกษตรและชุมชน จำนวน 17 คน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ใช้การสำรวจภาคสนาม โดยเก็บข้อมูลจากแบบฉบับที่การจัดกิจกรรม การสัมภาษณ์เพื่อเป็นการเก็บข้อมูลเชิงลึก เวทีระดมความคิดเห็นระหว่างผู้วิจัยตัวแทนกลุ่ม สมาชิกกลุ่มและหน่วยงานส่วนท้องถิ่นเป็นผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการนำเครื่องมือมาใช้เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคมวิถีชีวิตครั้งนี้เกิดขึ้นเนื่องจากในวันที่ 12 ตุลาคม 2558 รศ. ดร. กาญจนา แก้วเทพ คณบดีของแห่งชาติ และนายชวรินทร์ ชนธรรม มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจารย์จากมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ ลงพื้นที่ป่าเกิดเพื่อให้นำเครื่องมือมาใช้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยอาจารย์นุชจรี ศรีอุปโย หัวหน้าทีมวิจัยนำข้อมูลที่ได้มาสรุปและวิเคราะห์เพิ่มเติมจากการลงพื้นที่สู่ชุมชนซึ่งมีความสำคัญต่อการวิจัยเชิงคุณภาพ และการศึกษาชุมชน เพราะการลงพื้นที่ต้องกำหนดบทบาทที่เหมาะสมของนักวิจัยสร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ ล้วนเป็นเงื่อนไขสำคัญของการทำงานวิจัยชุมชน

4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการ แผนพัฒนาสามปีเทศบาลตำบลหนองผึ้ง แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น พัฒนาชุมชนจังหวัด เทศบาล และเอกสาร

การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. เส้นทางประวัติศาสตร์ชุมชน (Time Line)

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านป่าเกิดภายใต้การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต

วิธีดำเนินการ

1.1 จัดกลุ่มสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยนัดหมายเพื่อมาประชุมร่วมกัน

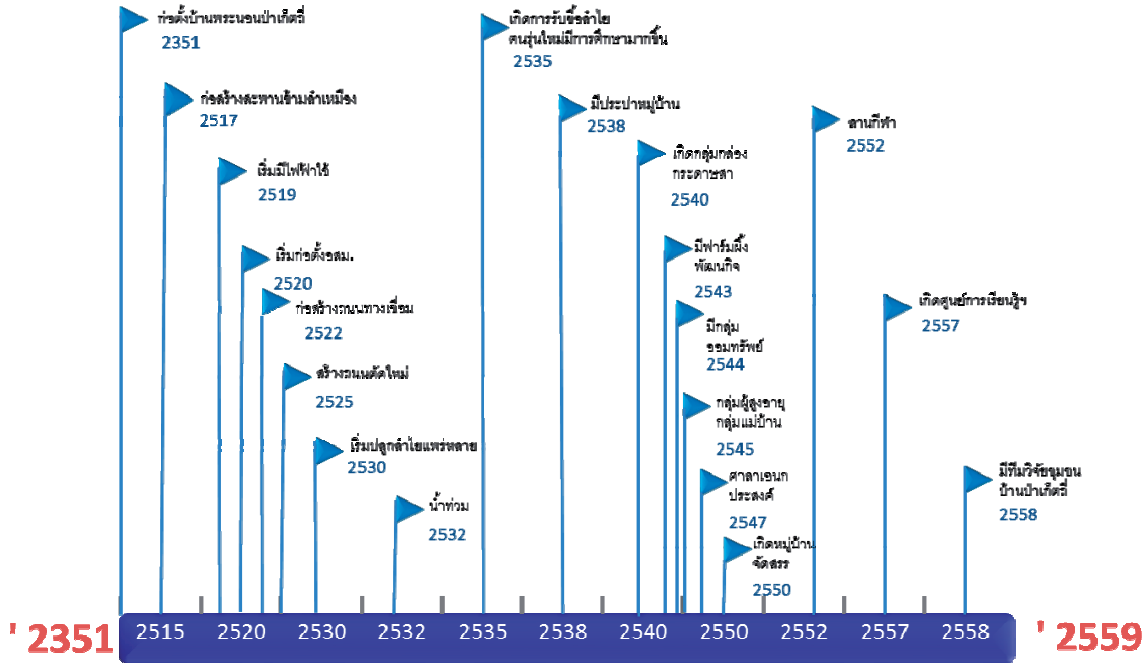
1.2 แบ่งกลุ่มจัดทำเส้นทางประวัติศาสตร์ชุมชน โดยนำผู้สูงอายุที่ทราบประวัติชุมชน

มาแล้วเรื่องเพื่อให้ข้อมูล

1.3 แบ่งระยะเวลาตามปี พ.ศ. เพื่อจัดลำดับเรื่องราว

- 1.4 มีการสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน
- 1.5 สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไปจากผู้สูงอายุในชุมชน

ภาพที่ 1: ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านป่าเกิดที่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจสังคม

จากภาพที่ 1 แสดงประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านป่าเกิดที่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจสังคม วิธีชีวิต มีดังนี้

ปี พ.ศ. 2351 ก่อตั้งบ้านพระนอนป่าเกิดที่ โดยพื้นที่อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ประมาณ 2 กิโลเมตรจากเทศบาลตำบลหนองผึ้งประมาณ 1.5 กิโลเมตร พื้นที่ทั้งหมดของหมู่บ้านประมาณ 300 ไร่

ปี พ.ศ. 2517 ก่อสร้างสะพานข้ามลำเหมือง จากเดิมพื้นที่เป็นท่อสะพาน 2 แถวโดยชาวบ้านร่วมกันก่อสร้างซึ่งแก้ไขปัญหาการไหลผ่านของน้ำทำให้น้ำไหลผ่านได้เร็วขึ้น

ปี พ.ศ. 2519 เริ่มมีไฟฟ้าใช้ภายในหมู่บ้านเกิดความสะดวกสบายในด้านสาธารณูปโภค

ปี พ.ศ. 2520 เริ่มก่อตั้งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลภายในชุมชนที่ได้รับการอบรมให้ความรู้จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขด้วยความเสียสละต่อประชาชนในหมู่บ้าน โดยมีบทบาทหน้าที่ในการดูแล ให้คำแนะนำ ในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักสุขอนามัยเพื่อสุขภาพของตนเอง ตลอดจนให้การช่วยเหลือขั้นพื้นฐาน

ปี พ.ศ. 2522 ก่อสร้างถนนทางเชื่อมทางสายบ้านโป่งแห้งเชื่อมกับบ้านบวกครกเหนือเพื่อเดินทางระหว่างหมู่บ้าน

ปี พ.ศ. 2525 สร้างถนนตัดใหม่จากป่าเกิดถนนเชื่อมกับป่าเกิดถนนเป็นถนนเชื่อมภายในหมู่บ้าน
เมื่อมีถนนเชื่อมต่อเข้าสู่หมู่บ้านจึงมีการกระจายตัวของความเจริญมากขึ้น

ปี พ.ศ. 2530 เริ่มปลูกลำไยแพร่หลายจากการมีพื้นที่ดินที่เหมาะสมกับการทำเกษตรกรรม

ปี พ.ศ. 2532 เกิดภาวะวิกฤติน้ำท่วมแต่ทางหมู่บ้านไม่ได้รับความเสียหายมากนักเนื่องจากไม่ได้
อยู่ติดลำน้ำปิง

ปี พ.ศ. 2535 มีการรับซื้อลำไยแพร่หลาย คนรุ่นใหม่มีการศึกษามากขึ้น

ปี พ.ศ. 2538 มีประปาหมู่บ้านเกิดขึ้นทำให้สาธารณูปโภคกระจายตัวสู่หมู่บ้านอย่างทั่วถึง

ปี พ.ศ. 2540 เกิดกลุ่มก่อตั้งกระดาศา

ปี พ.ศ. 2543 มีบริษัทฟาร์มฝั่งพัฒนกิจ

ปี พ.ศ. 2544 มีกลุ่มออมทรัพย์

ปี พ.ศ. 2545 มีการตั้งกลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มแม่บ้าน

ปี พ.ศ. 2547 ก่อสร้างศาลาเอนกประสงค์

ปี พ.ศ. 2550 เกิดหมู่บ้านจัดสรรขึ้นภายในหมู่บ้าน

ปี พ.ศ. 2552 สร้างลานกีฬา

ปี พ.ศ. 2557 ก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลหนองผึ้ง
โดยเทศบาลตำบลหนองผึ้ง ได้ริเริ่มโครงการในปี พ.ศ. 2557 โดยมีพื้นที่ของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง
จำนวน 10 ไร่ บริเวณบ้านป่าเกิด หมู่ที่ 7 ตำบลหนองผึ้ง

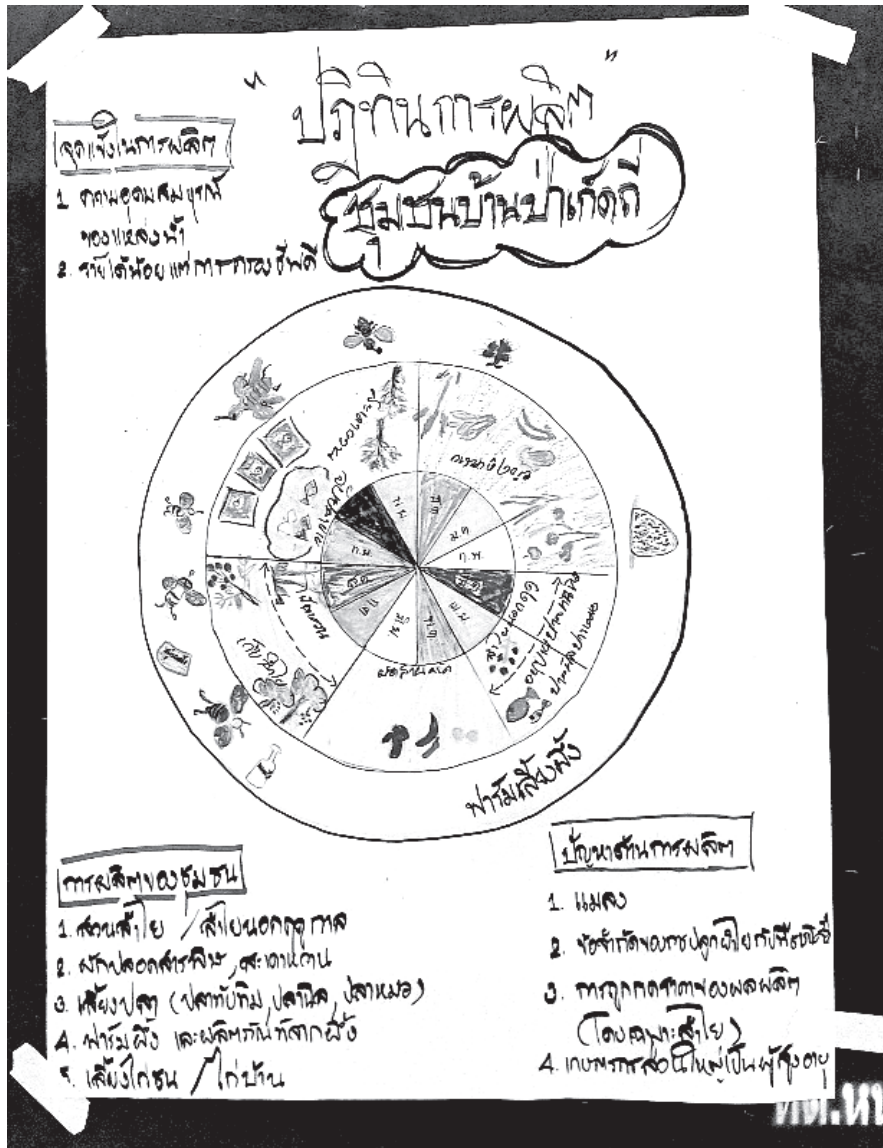
ปี พ.ศ. 2558 มีที่มิจัยชุมชนป่าเกิดเพื่อร่วมกันทำงานภายใต้โครงการรูปแบบการบริหาร
จัดการเกษตรในเมือง กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ปฏิทินการผลิตสินค้าเกษตร

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแผนการผลิตด้านการเกษตรของชุมชน

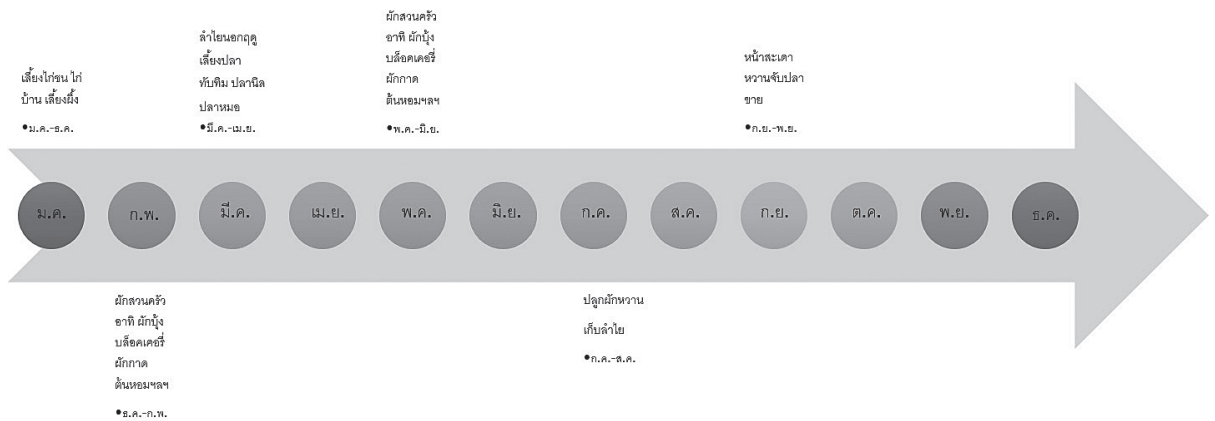
วิธีดำเนินการ

- 2.1 จัดกลุ่มสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยนัดหมายเพื่อมาประชุมร่วมกัน
- 2.2 แบ่งกลุ่มจัดทำปฏิทินการผลิตสินค้าเกษตรโดยนำเกษตรกรมารวมตัวกันเพื่อให้ข้อมูล
- 2.3 แลกเปลี่ยนข้อมูลพร้อมลงมือทำปฏิทิน
- 2.4 มีการสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน

ภาพที่ 2: การวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันเพื่อนำมาจัดทำปฏิทินการผลิตสินค้าเกษตร

จากภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากภาพนำมาสรุปเพิ่มเติมได้ ดังนี้

ภาพที่ 3: ปฏิทินการผลิตสินค้าเกษตร

จากภาพที่ 3 แสดงปฏิทินแผนการผลิตด้านการเกษตรของชุมชนสรุปเป็นช่วงเดือนได้ ดังนี้

มกราคม - ธันวาคม	มีการเลี้ยงสัตว์ อาทิ ไก่ชน ไก่บ้าน เลี้ยงผึ้ง
ธันวาคม - กุมภาพันธ์	มีการผลิตพืชผักสวนครัวเพื่อทานและจำหน่าย อาทิ บล๊อคเคอร์รี่ ผักกาด ต้นหอม ฯลฯ
มีนาคม-เมษายน	มีการปลูกลำไยนอกฤดู เลี้ยงปลา อาทิ ปลานิล ปลาทับทิม ปลาหมอ
พฤษภาคม-มิถุนายน	มีการผลิตพืชผักสวนครัวเพื่อทานและจำหน่าย อาทิ บล๊อคเคอร์รี่ ผักกาด ต้นหอม ฯลฯ
กรกฎาคม - สิงหาคม	มีการเก็บผักหวาน ลำไย
กันยายน - พฤศจิกายน	มีสะเดาหวานให้เก็บจำหน่าย และจับปลาขาย

จุดแข็งจากการผลิต

1. ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ
2. มีรายได้ไม่น้อยแต่เนื่องจากค่าครองชีพต่ำจึงทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

ปัญหาจากการผลิต

1. แมลงศัตรูพืช
2. การปลูกลำไยร่วมกับผักสวนครัวชนิดอื่นๆ
3. การถูกกดราคาจากการผลิตสินค้าเกษตรโดยเฉพาะลำไย
4. เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ

3. แผนที่เดินดิน

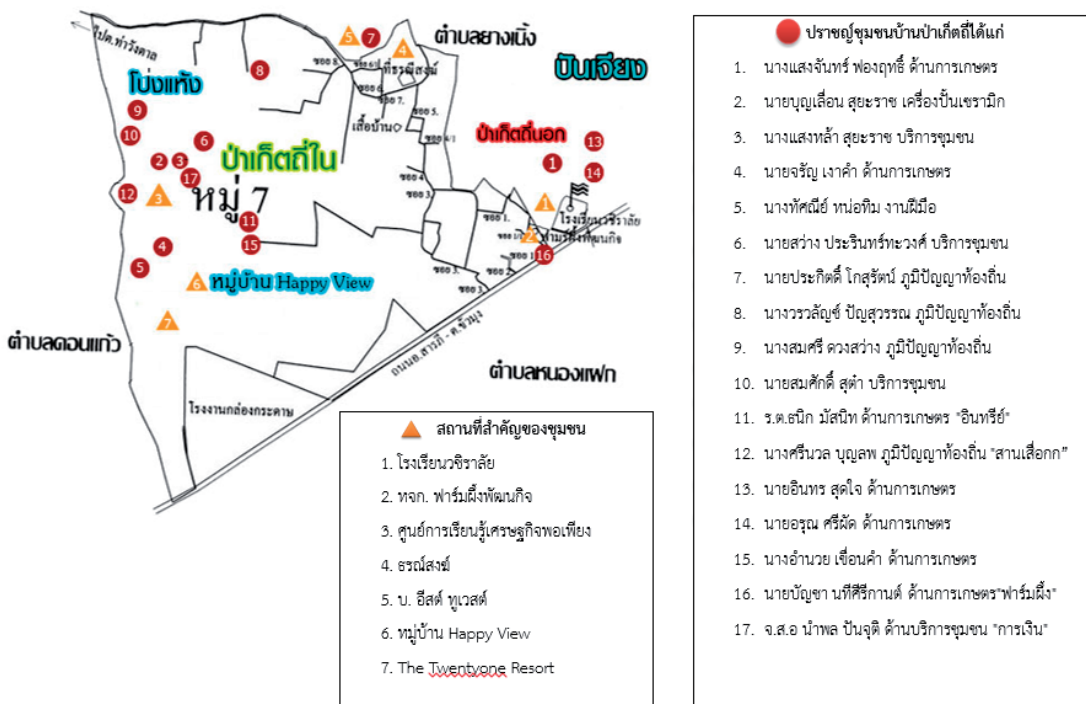
วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทรัพยากรที่มีของชุมชน

วิธีดำเนินการ

- 3.1 จัดกลุ่มสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยนัดหมายเพื่อมาประชุมร่วมกัน
- 3.2 แบ่งกลุ่มจัดทำแผนที่เดินดินเพื่อให้ข้อมูล

- 3.3 แลกเปลี่ยนข้อมูลพร้อมลงมือทำแผนที่เดินดิน
- 3.4 มีการสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน

จากการรวมกลุ่มทำให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นของบ้านป่าเกิดถี่แต่เนื่องจากข้อมูลเกิดจากความทรงจำของผู้สูงอายุอีกทั้งไม่ได้เดินจริงจึงทำให้มีข้อมูลบางส่วนไม่สมบูรณ์ ทางทีมนักวิจัยจึงได้ลงพื้นที่จริงเพื่อสำรวจจริง 2 ครั้งในภาคสนามอย่างละเอียดตั้งปรากฏข้อมูลปราชญ์ชุมชน จำนวน 17 คน และสถานที่สำคัญ 7 แห่ง ดังนี้

ภาพที่ 4: แสดงปราชญ์ชุมชนและสถานที่สำคัญหมู่ 7 บ้านป่าเกิดถี่ ต. หนองผึ้ง อ. สารภี จ. เชียงใหม่

จากภาพที่ 4 แสดงภาพต้นทุนชุมชนที่เป็นบริบทของบ้านป่าเกิดถี่ ประกอบด้วยปราชญ์ ชุมชนด้านการเกษตรมีทั้งหมด 7 คน ปราชญ์ชุมชนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 4 คน และปราชญ์ชุมชนด้านอื่นๆ จำนวน 5 คน สถานที่สำคัญพบว่า มีโรงเรียน หมู่บ้าน บริษัท ศูนย์กลางเพื่อทำกิจกรรมชุมชน ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

4. ไร่ชีวิต

วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารายได้และรายจ่ายของชุมชน และ 2) ศึกษาปัญหาของชุมชนและหาหนทางแก้ไขร่วมกัน

วิธีดำเนินการ

- 4.1 จัดกลุ่มสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยนัดหมายเพื่อมาประชุมร่วมกัน
- 4.2 แบ่งกลุ่มจัดทำโง่งชีวิตเพื่อให้ข้อมูล
- 4.3 แลกเปลี่ยนข้อมูลพร้อมลงมือทำโง่งชีวิต
- 4.4 มีการสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน

ตารางที่ 1

สรุปผลรายได้และรายจ่ายในการวิเคราะห์โง่งชีวิตของชุมชนร่วมกัน

รายได้ภาคการเกษตร	รายได้นอกภาคการเกษตร	รายจ่ายภาคการเกษตร	รายจ่ายนอกภาคการเกษตร
1.ขายลำไย 2.ขายสะเดา 3.ขายพืชผักสวนครัว ฯลฯ 4.ขายไก่ ปลา	1. รับจ้างทั่วไป 2. ลูกหลานให้เงิน 3. ค้าขาย 4. เบี้ยยังชีพ 5. เงินกู้ธนาคาร 6. เงินกองทุน 7. เงินปันผล กลุ่มออมทรัพย์ 8. รายได้จากการทำงานอื่น	1. ค่าปุ๋ย 2. ค่าสารเคมี 3. ค่าน้ำมัน 4. ค่าแรงงาน 5. ค่าไฟฟ้า 6. ค่าเครื่องจักรทางการเกษตร	1. ค่าอาหาร 2. ของใช้ส่วนตัว 3. การศึกษาของลูก หลาน 4. ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า 5. ค่าแก๊สหุงต้ม 6. ค่าน้ำมันรถ 7. ค่ายา 8. ค่ารถหนีนดิน 9. ค่าหอย 10. ค่าเข้ากลุ่ม สมาคม ฯลฯ

การสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4 สรุปได้ดังนี้

1) ปัญหาของชุมชน

- 1.1) เกิดจากรายจ่ายมากกว่ารายรับทำให้มีหนี้สิน ขาดเงินลงทุน
- 1.2) เป็นหมู่บ้านปลายน้ำ
- 1.3) มีการใช้สารเคมีเพื่อการปลูกลำไยมาก
- 1.4) ขาดระบบการจัดการองค์ความรู้ เพิ่มเติมเพื่อใช้ในการทำกินและการเกษตร
- 1.5) ขาดกลไกตลาดในการควบคุมราคาสินค้าเกษตร
- 1.6) มีประชากรสูงวัยมากถึง 30% และเกิดโรคเบาหวานสูง

2) ต้นทุนของชุมชน

- 2.1) มีที่ธรณีสงฆ์
- 2.2) มีทรัพยากรที่หลากหลาย อาทิ บ่อดิน บ่อบาดาล
- 2.3) วัฒนธรรมมีความสามัคคี พึ่งพาอาศัยกันรวมถึงมีการแบ่งปันความรู้ร่วมกัน
- 2.4) ทางด้านเศรษฐกิจมีส่วนลำไยเป็นรายได้หลัก มีการรวมกลุ่ม เช่น การออมทรัพย์

2.5) มีการรวมกลุ่มองค์กรหลากหลาย เช่น อาชีพ อสม. ผู้สูงอายุ เป็นต้น

จากการนำเครื่องมือทั้ง 4 มาวิเคราะห์ถึงทราบวิถีชีวิตของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปดังนี้
สัญลักษณ์ในการให้ความสำคัญและความโดดเด่นของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ละด้าน

- ความสำคัญมาก ○ ความสำคัญปานกลาง ○ ความสำคัญน้อย

ตารางที่ 2

การให้ความสำคัญและความโดดเด่นของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ละด้าน

ลำดับที่	ความเปลี่ยนแปลงด้าน	ช่วงต้น	ช่วงกลาง	ช่วงปลาย	สิ่งที่มี	สิ่งที่ขาด
1.	เศรษฐกิจ	○	●	●	1.สาธารณูปโภคน้ำ ไฟฟ้า ถนน 2.มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก 3.มีที่ดินเพื่อทำสวน ไร่	1. ไม่มีตลาดของหมู่บ้านเพื่อรองรับการขายสินค้าเกษตร 2. ไม่มีห้างหรือร้านค้าใหญ่เพื่อซื้อขายสินค้า
2.	สังคม	●	●	○	1.มีประชากรเป็นผู้สูงอายุส่วนมาก 2. มีความเกื้อกูลกัน 3.ได้รับการศึกษาที่มากขึ้นตามการเปลี่ยนไปของเวลา	1.ไม่มีวัดที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของหมู่บ้าน 2.วัยทำงานและวัยรุ่นออกไปเรียนทำงานนอกบ้านขาดความสัมพันธ์หรือกิจกรรมกับชุมชน
3.	วิถีชีวิต	○	●	●	1.ใช้วิถีชีวิตแบบพอเพียง 2.การรวมกลุ่มมีความเข้มแข็งและสามัคคี	1.วิถีชีวิตเปลี่ยนจากนายทุนที่เข้ามาในชุมชน 2.การรวมกลุ่มส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุควรมีลูกหลานร่วมด้วย
4.	วัฒนธรรม	●	●	○	1. มีปราชญ์ชุมชนที่มีบทบาทในด้านต่างๆ 2. มีผู้นำที่เข้มแข็ง 3. มีการรวมกลุ่มหลายรูปแบบ เช่น กลุ่มอสม. กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น	1.ขาดผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรม อาทิ การสานเสื่อ บายศรี 2.ขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ในปราชญ์ด้านต่างๆ 3.ขาดสื่อในการประชาสัมพันธ์การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน

จากการนำเครื่องมือการศึกษาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมทำให้ทราบความเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลาของ เศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรม สามารถนำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้นไปใช้กับงานวิจัยเพื่อการจัดการแบบมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดีอีกทั้งสามารถนำไปต่อยอดในการทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมเกิดความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีกับชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

บ้านป่าเกิดถือเป็นหมู่บ้านที่ทำการเกษตร นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปฏิบัติ อยู่ในระดับพออยู่พอกินถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต และวัฒนธรรมแต่การรวมกลุ่มยังมีความเข้มแข็งในระดับหนึ่ง อีกทั้งมีปราชญ์ชุมชนที่มีบทบาทในด้านต่างๆ มีผู้นำที่เข้มแข็งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา ดวงอุปมา ; ภัทราพร ภาระนาค และ ปารีณา แอนเดอร์สัน (2558) ที่พบว่าบ้านโนนสง่า จ. กาฬสินธุ์ก็มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ภายใต้บริบทของชุมชนที่เหมาะสมกับการทำการเกษตรที่ควรส่งเสริมให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมเป็นผลมาจากระยะเวลาที่อยู่ในชุมชนของแต่ละบุคคลสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดลฤดี จันทรแก้ว และ วิรินดา สุทธิพรหม (2558) ที่กล่าวว่ากระบวนการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชนเริ่มจากการสร้างกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชนนั้นคือสมาชิกมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของชุมชนในการสร้างกลุ่มการปฏิบัติ การสร้างขยายเครือข่าย และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนเพื่อทำงานร่วมกัน (สมบุญ ธรรมลังกา, 2556 ; กัญญา ดวงอุปมา และ ภัทราพร ภาระนาค, 2556)

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำความรู้จากการวิเคราะห์ไปทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนในระบะที่ 2 โดยนำหลักการจัดการพื้นฐาน 4 ด้าน คือ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์กร (Organizing) 3) การนำ (Leading) และ 4) การควบคุม (Controlling) หรือ POLC และใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาจากสิ่งที่ขาดจากความเปลี่ยนแปลงในแต่ละด้านต่อไปดังข้อเสนอแนะของ กุลชลี พวงเพชร, วชิร ปัญญาพงศ์ และ ธนรจนพงศ์ กลิ่นเทศ (2555) ที่นำการจัดการด้านการวางแผน การจัดองค์กร ภาวะการนำ และการควบคุมมาใช้ในการจัดการและการมีส่วนร่วมให้มีประสิทธิภาพต่อไป

สรุป

จากผลการวิจัยสามารถสรุปการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลาของ เศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรม ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนมีความเปลี่ยนแปลงโดยมีบทบาทสำคัญมาจากสาธารณูปโภคที่เข้าถึงชุมชนแต่ชุมชนก็ยังคงยึดอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก มีที่ดินทำการเกษตร แต่ขาดตลาดของหมู่บ้าน ไม่มีห้างร้านขนาดใหญ่ในชุมชน

2. ด้านสังคม ชุมชนมีประชากรผู้สูงอายุเป็นหลัก มีความเกื้อกูลกัน ประชากรได้รับการศึกษาที่มากขึ้น แต่ขาดวัดที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน อีกทั้งประชากรวัยทำงานและวัยรุ่นออกไปเรียนทำงานนอกร้าน ทำให้ขาดความสัมพันธ์หรือกิจกรรมกับชุมชน

3. ด้านวิถีชีวิต ชุมชนมีวิถีชีวิตแบบพอเพียง การรวมกลุ่มมีความเข้มแข็ง แต่วิถีชีวิตปัจจุบันเนื่องจากมีนายทุนเข้ามาในชุมชน การรวมกลุ่มส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ ควรมีลูกหลานมาร่วมด้วย

4. ด้านวัฒนธรรม ชุมชนมีปราชญ์ชุมชนในด้านต่างๆ ผู้นำเข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มหลายรูปแบบ แต่ขาดผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสื่อประชาสัมพันธ์ในการเรียนรู้ร่วมกัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะในการใช้ประโยชน์ ดังนี้

1. การศึกษาความสำคัญและความโดดเด่นของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ละด้านเป็นการสำรวจต้นทุนชุมชนที่สามารถนำไปใช้วางแผนการดำเนินงาน การวางกิจกรรมที่เหมาะสมกับชุมชนในอนาคตต่อไป

2. เมื่อได้ผลจากการวิจัยแล้วทางผู้วิจัยต้องจัดการคืนข้อมูลให้กับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนการทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นและคนในชุมชนมากที่สุด

3. ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาถึงผลที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมที่เกิดจากตัวชุมชนว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จที่เกิดขึ้นคืออะไรเพื่อให้ชุมชนเกิดความยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2557). **โลกแห่งสังคมเมือง Urban World**. สืบค้นเมื่อ 17 สิงหาคม 2559, จาก <http://www.kriengsak.com>.

สุกัญญา ดวงอุปมา ; ภัทรพร ภาระนาค และ ปาริณีญา แอนเดอร์สัน. (2558). **การส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง :**

กรณีศึกษาบ้านโนนสง่า ตำบลหนองกุง จังหวัดกาฬสินธุ์. กาฬสินธุ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์.

ดลฤดี จันทร์แก้ว และ วิรินดา สุทธิพรหม. (2558). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรมเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย**. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

สมบุญธน์ ธรรมลังกา. (2556). รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย. **วารสารศึกษาศาสตร์**. 15(2), 58-66.

สุกัญญา ดวงอุปมา และ ภัทรพร ภาระนาค. (2556). การถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอเสื่อกก. **วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต**. 1(3), 195-203.

กุลชลี พวงเพชร ; วชิร ปัญญาพงศ์ และ ธนรจนพงศ์ กุลินเทศ. (2555). การจัดการและการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี. **วารสารร่มพญักษ์**. 30(2), 60-78.